

DOI: 10.32347/2076-815x.2025.88.3-14

УДК 711.1

доктор архітектури, професор **Дьомін М.М.**,
deminmaster@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3144-761X,доктор архітектури, професор **Яценко В.О.**,
viktoryathenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-6054-729X,**Короткова Т.М.**, kotasya@ukr.net, ORCID: 0000-0002-8375-569X,
Київський національний університет будівництва і архітектури

«...І ТАКА ДУМКА МОЖЕ БУТИ»

Донбас став «... першим економічним районом в якому стан перспективного планування досягнув того рівня уточнення, який дав можливість приступити до робіт по районному плануванню по стадії свого промислового розвитку, по насиченню окремих частин території промисловими підприємствами, транспортними мережами і системного поселення.»

О.Л. Ейнгорн [3]

В даних матеріалах дослідження розглянуто окремий економічний район України, а саме Донбас, з позиції його становлення як промислового потенціалу, перших пропозицій формування системи розселення побудованої на ідеях урбанізму і дезурбанізму, екологічного стану та сучасних проблемах військової агресії.

Окреслені основні етапи надскладної історії розвитку, які супроводжувались передовими ідеями в сфері містобудування та архітектури.

Ключові слова: містобудування; регіональне планування; система розселення; екологія; сталий розвиток; відновлення; відбудова; архітектура.

Вступ. Донбас. Територія, край, східна частина України, економічна промислова основа і ще багато можна наводити синонімів з якими асоціюється ця назва. Якщо полистати сторінки історії то виявиться, що він пройшов один з найскладніших шляхів свого становлення. Перші згадки про безкраї степові простори, які були часто осередком для вольностей різних кочових народів, потім поява іноземців промисловців, які заклали промислову основу на багатих природних ресурсах, побудували заводи, шахти.

Стрімкий розвиток промисловості спонукав до зародженню відповідних нових ідей формування системи розселення, а це одна з перших схем регіонального підходу цілого краю по розміщенню підприємств, міст, поселень, транспортної і інженерних інфраструктур. Та на той час вона була в якійсь мірі фантастична, можливо, утопічна, яку через відсталість економіки взагалі

неможливо було здійснити, але вже тоді Донбас став полігоном нових ідей якими може похвалитись і сьогодні.

Як економічна основа країни Донбас став саме полігоном для зародження та реалізації містобудівних ідей на протязі багатьох десятиліть. Специфіка в тому і є, що саме десятиліть, а не як в більшості історії це століття. Його потенціал завжди був для багатьох ласим шматком тому, мабуть, і дісталось йому якнайбільше, а це і у війну 1941-1945 років, так і сьогодні 2014-2024 рр.

Постійні руйнування, відновлення, відбудова, бажання жити краще, чомусь і сьогодні, як уже було багато разів, стало на заваді “сусідові” (більш культурного слова важко підібрати). Зрозуміло, ворог піде з ганьбою на століття та як відновити все те, що він зруйнував – що далі?

Мета. Дана публікація є спробою на виявлення позитивних шляхів, можливо, як і раніше хтось назве утопічність нових ідей повернення економічної перлини України до нормального стану після перемоги, а це жити, працювати, ростити дітей, відпочивати, відновлювати природу за новими стандартами життя і знову в нових містах. Нових, тому що цей термін з'явився саме в молодому Донбасі на початку 20 століття, як спроба дати поштовх для перспективного розвитку міст, які інтенсивно зростали. [2]

Вивченість проблеми. Проблема, як така, не потребує додаткового обґрунтування важливості коли мова заходить про регіональне планування, містобудування, процеси територіального розвитку, економічну складову, демографію, екологію та багато іншого. В Україні велика школа архітекторів, яка все життя створювала і створює потужну основу, на якій можна сформувати саму передову концепцію та стратегію відновлення та відбудови. До таких видатних архітекторів можна віднести Дьоміна М.М., Фоміна І.О., Альошина П.Ф., Станіславського А.І., Ключніченка Є.Є., Ричкова П., Білоконя Ю.М., Панченко Т.Ф., Бондара Ю.О. та багато інших, хто в своїх дослідженнях розглядали самі актуальні питання у сфері регіонального планування.

І завжди районне планування, як один із важливих методів науково-обґрунтованого системного поєднання виробництва, інженерних питань, транспорту, природи, екології, сталого розвитку як країни так і окремих регіонів.

Виклад основного матеріалу. Ми впевнені, що багато хто ці думки дійсно назве утопічними, а може й більш різким терміном, але як говорить один з дуже відомих та шанованих архітекторів “... і така думка може бути”, вона вселяє надію, а чому б і ні? [7]

Дивлячись на той жах, що залишився від недавно, які жили... повноцінним життям міст і селищ, від дивовижної степової природи, яка

зберегла тисячолітні екземпляри флори і фауни, повна відсутність людей – суцільне кладовище матеріальних, інтелектуальних та природних надій, виникає питання як?

Важко уявити за що братись, коли війна закінчиться. Жити ніде, працювати ніде, ресурсних можливостей немає, інженерна інфраструктура зруйнована. Проте люди захочуть повертатись на рідні місця, де жили минулі покоління і нічого не поробиш така суть людська. Пам'ять поколінь не замінить ніщо. І тут зіштовхнуться дві категорії: любов до минулого і страшна лютя до ворога, який захотів відібрати історію, життя рідних, які просто жили і працювали, можливо це стане новим поштовхом розвитку.

Можна ще багато говорити про горе завдане краю, але можна відповісти про майбутнє словами Грушевського М.С. “Ми свідомо беремо страшну відповідальність, яку на плечі наші складає історія” [1]. А символом відродження, не відбудови, а саме відродження має стати девіз – жити заради майбутнього пам'ятаючи минуле. Надважкий тягар у цьому лягає на плечі спеціалістів у сфері містобудування та регіонального планування. Уже нова стратегія адміністративної реформи, мабуть, нездійсненна та й ресурсів немає.

Ніхто сьогодні з професіоналів не наважиться навіть уявити про економічне відродження, народно-господарський план, демографічні фактори. Саме це та багато іншого було завжди ресурсом формування стратегії розселення регіону. Історія пам'ятає, коли будувалися нові міста на зовсім нових територіях, але то початкове явище, а кругом все працювало, все жило. У даному випадку все зруйновано і от стоїть питання – відродження, реконструкція, нове будівництво – що?

В даній публікації хочеться висказати зовсім нетрадиційну думку підходу до відродження – це відродження існування життя. Основа, що життя не стоїть, воно продовжується і кожного дня ми дізнаємося щось нове, щось більш досконале, ніж те до чого ми привикли, тому потрібно навчитися відмовлятися від застарілих уяв. Це було характерною рисою цього краю як неодноразово описувалися в багатьох публікаціях. [2, 4, 7, 11, 12]

Сьогодні, як уже відмічалося вище дуже багато різних думок, а що далі, на жаль, ще раз повторює, вони в більшості навіть не утопічні, а просто такі, що з часом стануть проблемою, а головне вимагають величезні матеріальні та інші затрати. Причина полягає не в бажанні спеціалістів, а в більшості тих, хто просто вважає себе спеціалістом у містобудівній та архітектурній діяльності, сказати своє слово і наполягати, що воно саме є правильним і майже єдиним рішенням. Звичайно, безліч “професіоналів” стараються брати, здебільшого хибну думку за гасло і вперто її впроваджувати, навіть не бажаючи усвідомити наслідки, затрати, а головне навіщо? Причинами такої діяльності можуть бути

різні аспекти, це і матеріальні, і кар'єрні, і недостатня професійна освіченість тощо. Така діяльність породила інтересний і дуже влучний термін – хибна компетентність. Яка сутність її в архітектурній діяльності сьогодні? Хибна компетентність – найбільш популярна форма ствердження себе в суспільстві та професії, впевненість, що саме так потрібно діяти в тій чи іншій професійній ситуації незалежно від власної. У більшості дії пов'язані з уже кимось сформованими думками, а їх підтримка за відсутності особистої породжує впевненість, що так правильно, тим більше через підтримку переважної більшості співрозмовників. І не важливо, що кожен має свою думку, але вона, на другому місці, а на першому та, яка більш слухна сьогодні, для когось, для чогось тощо. Кожна думка має свій початок, і як правило, щоб вижити її потрібно повторювати багато разів, все впевненіше, голосніше, щоб подолати конкуренцію. Все було б добре, якби підґрунтям такої думки, ідеї було вірне обґрунтування, а не заздалегідь вигідна мета не завжди професійна.

Сьогодні цей фактор набуває надпотужного розвитку, коли в суспільстві скрутний стан: руйнування, міграційні процеси, падіння економіки, екологічні катастрофи, потреби в елементарних умовах життя, смерті як військових, так і цивільних жителів країни та багато іншого особистого.

Здавалося б професійна діяльність мала відкинути амбіції, користь, бажання збагачення, порушення елементарних професійних законів, проте ми бачимо зовсім протилежне. “Настав час” коли можна з мінімальними затратами зробити кар'єру, збагатитися, по суті, за рахунок інших, прощтовхувати ідеї, за які після самим буде соромно і, які крім шкоди, нічого не дадуть суспільству, а професійність – зачекає, я ж отримав посаду, титул, звання нехай суспільство цінує мене і те, що я пропоную, а все інше потім.

У скрутний час сьогодні, звичайно, не хотілося б згадувати негативні професійні кроки, але обійти, щоб не навести приклади це буде мати присмак публіцистично-філософської маячні, тому деякі потрібно буде навести як приклад “професійної” діяльності в будівництві та архітектурі.

І знову вкотре повернемося до історії краю. Початок ХХ століття, 20-30 роки, ейфорія економічного розвитку створила майданчик для поєдинку ідей [15-18] урбаністів і дезурбаністів. Ідеї Говарда в Англії про необхідність створення міст супутників почала знаходити велику кількість прихильників [15]. Не залишились осторонь і архітектори України, які стали виступати проти великих міст, а розумним буде створювати мережу малих поселень в залежності від виробничої складової, а це в майбутньому створило проблему щільності поселень та екологічну катастрофу.

Протилежна думка також була за мережу, але створення великих міст пов'язаних між собою та промисловими об'єктами з розвиненою транспортною

системою. Слід зауважити, що така ідея мала багато переваг, проте, на жаль, розвиток економіки, будівництва, транспорту відставав на багато десятиліть і реалізація її стала неможлива. Може тому з часом урбанізаційні процеси набирали шалених обертів і відстань між населеними пунктами зменшилась в десять раз. Спрацював у подальшому принцип, агломерування системи розселення. І знову пошук виходу зі складної ситуації – агломерації, групові системи тощо, а результат погіршувався. Можливо, тому загострювався з часом і соціальний фактор, який також шукав правильний вихід. [16, 17]

Різке погіршення екологічної ситуації, поглинання виробничими територіями природних ресурсів, спустошення сільськогосподарських земель, всі признаки степових територій дуже складних для комфортних умов проживання – процес витіснення природи. [14]

І от семидесяті роки минулого століття знову, як і раніше, гучно заговорили за проблеми регіону, а все через те, що навіть такі міста, як Донецьк, Макіївка, Горлівка, Єнакієво, Краматорськ, Маріуполь стали на межі екологічної катастрофи [14] і у кожного своя проблема, яка об'єднувалась у загальну. У одних величезні промислові підприємства це забруднення, відходи, шум в інших корисні копалини, які змусили створити зовсім інший візуальний вигляд міст, новий ландшафт. Здається, що міста заповнили гори зовсім не характерні для степу та інші проблеми.

Як завжди критична ситуація стає підґрунтям для зародження самих утопічних та фантастичних ідей, проте не без перспективного бачення. Якщо промислові території, які вже почали деградувати, можливо оживити новими технологіями, то штучні гори якимось зовсім старались в більшості обходити. Самою простою ідеєю стала – нехай залишаються, а з часом наступні покоління займуться переробкою їх за різними категоріями. Якимось не зверталась увага, що це мільйони метрів кубічних породи, яка горить, димить, пилить і в кінці кінців ламає цілісність планувальної, транспортної структури міст.

Дійсно, якусь мізерну частину використовували у дорожньому будівництві і навіть було багато пропозицій по виготовленні будівельних матеріалів. Як завжди найбільш перспективною була пропозиція молодих архітекторів, практично ще студентів. Ідея до дивного проста і дієва. Система териконів має стати додатковою, повноцінною, ефективною частиною міста. Якщо ми змінили ландшафт на такий непридатний для міста, то чому не можна піти зворотнім шляхом – перетворити ці величезні території на нові функціональні зони, а це природні парки, громадській території, спортивні та культурні зони. А всього то потрібно подивитись, а як природа співіснує з оточенням, яке нагадує гірське? А то архітектори розумні коли використовують рівнинний рельєф. Чому ж не можна відтворити терасну структуру, це ж

практично вирішення екологічних проблем, планувальних, соціальних тощо? Так, дорого на початковій стадії, але чому Інки, Ацтеки знаходили спільну мову з рельєфом без техніки, а сучасна людина не здатна.

Прикро на це дивитись, але, мабуть, спрацював принцип, а у нас ще землі багато на наш вік вистачить, а що далі – будуть проблеми потім вирішимо. А далі вже наступило і раніше, ніж ми цього чекали – війна.

Ще хочеться згадати за ті концептуальні ідеї, які пропонувались і навіть були спроби їх реалізації. Наприклад, дипломні роботи молодих архітекторів на дану тематику визнавались професіоналами самого високого рівня. Так робота по формуванню терасної громадської зони в центральній частині міста Макіївка отримала найвищу нагороду на конкурсі молодих архітекторів, ще на початку 80-х минулого століття.

Мабуть, все уже забулось, а ідея як ніяка інша відповідає назві статті “... і така думка може бути”, тільки ще хочеться додати, щоб не забували, а пробували реалізувати.

Розглядаючи важке сьогодення, яке спіткало нашу країну та аналізуючи дуже дивні підходи до вирішення проблеми на сьогодні пропонується велика кількість думок по відновленню наслідків зруйнованих сіл, міст, природи. Думки різних категорій людей, які мріють про повернення того, що було, хоч в деякій мірі дорослі люди розгублені і причина зрозуміла. Вони за свій короткий вік ще не сформували своє середовище, відношення, бачення повноцінного життя і знаходяться на перехресті того, що бачили в інших країнах і того, де їхнє мирне життя зупинилося у здійсненні мрій. Війна знову і знову задає питання, а як все це здолати після закінчення? Чи спроможне їх покоління привести до ладу умови для життя їх дітей та онуків?

Самим критичним є дитячий погляд: “Невже життя і є таким жахливим сповненим сліз і горя”. Як їх переконати в реальній красі самого життя, яке їм подарували батьки і Бог, вселити віру що це тимчасово, і з їх допомогою можна все відновити ще кращим – це і є основа відбудови.

Найпопулярнішим шляхом, звичайно, є терміни відновити, відбудувати, як уже багато разів було в історії. Ми пам'ятаємо з описів, як знищували, спалювали цілі міста, і вони знову відбудовувались, але часто вже іншими, з нових матеріалів для нових умов життя. Відомі випадки, коли історія змушувала відновити у попередньому вигляді і на те були свої причини, а саме завдяки таким прийомам ми можемо милуватись архітектурою минулих століть інколи цілі народи просто покидали зруйновані міста і йшли на нові території.

Можливо, такий підхід і мудрий, тому що без минулого не буде і майбутнього, а воно у нас дуже багате. Все було б добре, якби не гори будівельного сміття від зруйнованих будинків, з ним ми маємо ще величезну

кількість уже сьогодні териконів, також звалищ підприємств, відстойників тощо, які створили непридатними величезні території для проживання.

Так Донбас за 200 років кардинально змінив природній ландшафт підпорядкувавши його промисловим умовам [13, 15, 17]. На протязі 20 і початку 21 століття було безліч пропозицій людей різних професій, що робити з страшною катастрофою регіону [17]. Сьогодні це вже не проблема одного регіону, а проблема цілої країни. І дуже прикро читати різні популістичні закони, постанови, а подекуди і норми, які створюються, приймаються і навіть нав'язуються для виконання, створені абсолютно випадковими спеціалістами заради кар'єрних, матеріальних та інших забаганок. Як говорилося раніше, шалений розвиток хибної компетенції.

Так ідеї переробки матеріалів, зруйнованих споруд будинків у сировину для нових будівельних потреб непогано, але вона придатна для початкових об'єктів. А як бути селам, малим містам, інфраструктурі тощо? Чекати 100-200 років, як деякі вчені говорили, законсервувати терикони, а в майбутньому вони стануть ресурсною сировиною, а сьогодні пил, запах, проблеми створення транспортної та інженерної інфраструктури, яким повинно бути завтра на місці зруйнованих міст.

Ідеї відбудови на нових територіях, тим гірше під виглядом тимчасового та подібне, але територія має визначені параметри, які, на жаль, не можна змінити. На території як на столі можна щось створювати, а основу її складає система розселення, тобто існування людини. Та і нових територій в цьому регіоні не так і багато, які придатні для нормального проживання. Вище згадувалось, що між містами відстань зменшилась в 10 раз, а інколи вони зрослись територіально.

І знову згадалася досить цікава ідея ставлення до проблеми порушених територій запропонована молодим архітектором Макіївського інженерно-будівельного інституту 1981 році, дипломний проєкт може стати в перших рядах вирішення проблем.

Проте сьогодні 21 століття новий етап економіки, в основі якої настає ера штучного інтелекту, нові форми отримання освіти, потреба в умовах роботи, відпочинку, побуту, темпи переміщення тощо. Все це змушує зовсім по іншому подивитися на особливості розселення, яким воно буде завтра? Чи потрібні такі міста, до яких ми звикли? Чи можливо зовсім різні за структурою і функціональністю?

Якщо подивитись на нові міста світу, то вони зовсім відрізняються від тих, в яких ми живемо або будували 500 років тому автор, ні в якому разі не проти збереження історії, пам'яті культури, але ми дійшли до тієї межі, коли не можемо далі конфліктувати з природою бо в цьому конфлікті програють обое,

наша економіка застаріла і стає неспроможна самотійно конкурувати на світовому рівні. Інженерні системи вимагають використання енергії сонця, вітру, а не гідростанцій та багато іншого. Особливої шкоди надають невдалі закони, які просто переносять правила інших країн на наші умови, норми, які ми просто переписуємо уже багато раз, хоча матеріальна, соціальна, економічна складові та інше потребують перегляду та створення свого.

Сумно читати коли “новий” містобудівний кодекс побудований на людиноцентричній ідеї, а все, що було до цього взагалі воно було для кого? І знову щось не так, знову починаємо блукати, а все через те що не можна сантехніка ставити з лікарем, робити операцію. Проте питання розселення, архітектури, соціології це можна доручити будькому, мабуть, окрім професійності, більшу частину займає “інтерес”, а людина, так як жила так і буде поки не зникла.

Повертаючись до теми публікації, хочеться задати ряд запитання, на які сьогодні важко відповісти: відбудова – яка; соціологізація суспільства, економіки – яка; система розселення – яка; архітектура – яка. Що ми хочемо після того як закінчиться війна, щоб ми не мали розгублений вигляд і не танцювали, хто як вміє, як на сільському весіллі.

На сьогодні, враховуючи рівень світового стану суспільства, ми маємо зробити великий стрибок в стратегії системи розселення, який буде полягати у виконанні головних законів: природа, інноваційні технології, інноваційна форма суспільства, соціологізація суспільства, а головне новий підхід до використання зруйнованих міст і сіл – нова система розселення.

Продовження з пропозицією розвитку ідеї нової системи розселення планується у наступній публікації.

Висновок. Система розселення України відповідно до Генеральної схеми затвердженої на початку ХХІ століття передбачає специфіку регіональних особливостей, а саме виробництво, сільське господарство, рекреація, які передбачається об'єднати в єдину систему транспортними коридорами, які мають забезпечити комплексний та сталий розвиток держави.

На прикладі одного з регіонів, а саме, промисловою специфікою проаналізовано та виділено основні етапи формування з точки зору містобудування та архітектури.

Такими етапами стали кінець ХІХ та початок ХХ століть:

- період зародження промислової основи регіону з пропозицією містобудівних нових концепцій;
- період середини ХХ століття, формування системних форм містобудування та регіонального планування;

- кінець XX століття, загострення екологічних проблем та пошук шляхів політики сталого розвитку системи розселення;

- початок XXI століття, нинішній стан фізичної руйнації всіх елементів системи розселення, екологічна катастрофа, зупинка виробничої діяльності всіх промислових комплексів, демографічний голод, війна...

Відбудова регіону має відбуватись не тільки у вигляді матеріальної, а головне соціальної сфери, нових видів економіки, сучасні форми житлових комплексів, стабілізування екологічного стану природи та багато іншого, що забезпечить державі промислову основу на рівні передових країн світу. А головним в процесі відбудови має стати розуміння просторових проблем в сфері містобудування та регіонального планування.

Виділені етапи мали негативні і позитивні наслідки, тому слід провести глибокий аналіз, щоб не втратити особливості містобудівної школи українських архітекторів, яка завжди була на передових позиціях. Проблем буде багато, складно, але це ніколи не зупиняло українців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Грушевський М.С. Історія України – Руси. Київ: Наукова думка, 2000. 11тн., 12 кн. С. 197-213
2. Білоконь Ю.М. Планування території України на сучасному етапі. Київ: Будівництво України, 1988. Вип. 6. С. 20-22
3. Білоконь Ю.М. Регіональне планування. Теорія і практика. Київ: Логос, 2003. 246 с.
4. Даценко А.І. Територіальна організація розселення (теорія і практика). НАН України, РВПС України. Київ: Фенікс, 2010. 536 с.
5. ДБН Б.1.1-13:2021. «Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях». Київ: Мінрегіонбуд, 2021. 38 с.
6. ДБН Б.2.2-12:2019. «Планування та забудова територій». [чинний від 1.10.2019 р.] Київ: Мінрегіонбуд, 2019. 185 с.
7. Дьомін М.М. Сучасні агломерації. Міф чи реальність. Досвід та перспективи розвитку України. Київ: Логос, 2002. Вип. 22. С. 9-18.
8. Закон України «Про Генеральну схему планування території України» №5459-VI від 18.11.2012.
9. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» №2850-IV від 08.09.2005.
10. Закон України «Про засади державної регіональної політики» №4059-IX від 01.01.2025.
11. Кравченко О.В. Державна територія України: формування та уроки історії. Київ: Місцеве та регіон. Самовряд. України, 1995. Вип. 1-2 (10-11). 85 с.

12. Москолюк А.А. Адміністративно-територіальний устрій України. Шляхи реформування. Київ: Геопринт, 2007. С. 13-89.
13. Фомін І.О., Білоконь Ю.М. Транскордонні території України. Проблеми розвитку. Наукове видання. Київ: Укрархбудінформ, 1999. 264 с.
14. Устінова І.І. Методологічні основи сталого розвитку еколого-містобудівних систем. Автореф. Київ: КНУБА, 2016. 46 с.
15. Фомін І.О. Основи теорії містобудування. Посібник. Київ: Наукова думка, 1997. 190 с.
16. Яценко В.О. Нове місто як соціальна утопія містобудування на початку 20 століття. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Наук.-техн. збірник. Київ: КНУБА, 2014. Вип. 35. С. 278-288.
17. Яценко В.О. Еволюція теорії регіонального планування, як зміна парадигми суспільного розвитку. Містобудування та територіальне планування. Наук.-техн. збірник. Київ: КНУБА, 2016. Вип. 60. С. 370-377.
18. Яценко В.О. Передумови та початок зародження регіонального планування в Україні. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Наук.-техн. збірник. Київ: КНУБА, 2016. Вип. 42. С. 252-258.
19. Дьомін М.М., Яценко В.О., Короткова Т.М. Пошук відповідей, чому регіональне планування є основою містобудівної діяльності в побудові стратегії розвитку України. Містобудування та територіальне планування. Київ: КНУБА, 2023. Вип. 82. С. 3-16.

Doctor of Architecture, Professor **Mykola Dyomin**,
Doctor of Architecture, Professor **Victor Yatsenko**, **Tatyana Korotkova**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

"...AND SUCH AN OPINION MAY BE"

In these research materials, a separate economic region of Ukraine, namely Donbas, is considered from the standpoint of its development as an industrial potential, the first proposals for the formation of a settlement system built on the ideas of urbanism and deurbanism, the ecological state and modern problems of military aggression.

The main stages of the extremely complex history of development, which were accompanied by advanced ideas in the field of urban planning and architecture, are outlined. Donbas is a region in which a regional approach to the formation of a settlement system was proposed for the first time, which took into account industry, engineering and transport networks, and most importantly, a network of settlements aimed at providing housing conditions for the population. A network that consisted of

a system of large new cities, industrial settlements and villages to serve agricultural activities.

Much attention is paid to environmental problems that have grown with the development of industry and focused attention on the search for reducing environmental risks.

Special attention is paid to the proposals of young architects who applied intellectual efforts to transform the negative consequences of production into modern urban functional structures and reduce the burden on nature.

The work highlights several main characteristic stages from the point of view of urban planning:

- it beginning of the 20th century and the conceptual proposal of the first regional planning ideas;

- the middle of the 20th century – the emergence of the idea of forming economic agglomerations and the system of populated cities;

The end of the 20th century - the search for the idea of industrial associations according to the technological process, sustainable development and ecological improvement of the region. Attention is focused on the search for a strategy for the current problem of restoration, reconstruction – social, industrial, natural, demographic, etc.

Key words: urban planning; regional planning; settlement system; ecology; sustainable development; restoration; reconstruction; architecture.

REFERENCES

1. Hrushevsky M.S. History of Ukraine - Rus. Kyiv: Naukova Dumka, 2000. 11 volumes, 12 books. P. 197-213. {in Ukrainian}
2. Bilokon Y.M. Planning the territory of Ukraine at the present stage. Kyiv: Struvnytstvo Ukrainy, 1988. Issue 6. P. 20-22. {in Ukrainian}
3. Bilokon Y.M. Regional planning. Theory and practice. Kyiv: Logos, 2003. 246 p. {in Ukrainian}
4. Datsenko A.I. Territorial organization of settlement (theory and practice). NAS of Ukraine, RVPS of Ukraine. Kyiv: Phoenix, 2010. 536 p. {in Ukrainian}
5. DBN B.1.1-13:2021. "Composition and content of urban planning documentation at the state and regional levels". Kyiv: Minregionstroy, 2021. 38 p. {in Ukrainian}
6. DBN B.2.2-12:2019. "Planning and development of territories". [effective from 1.10.2019] Kyiv: Minregionstroy, 2019. 185 p. {in Ukrainian}
7. Dyomin M.M. Modern agglomerations. Myth or reality. Experience and prospects of development of Ukraine. Kyiv: Logos, 2002. Issue 22. P. 9-18. {in Ukrainian}

8. Law of Ukraine “On the General Scheme of Planning of the Territory of Ukraine” No. 5459-VI dated 11/18/2012. {in Ukrainian}
9. Law of Ukraine “On Stimulating the Development of Regions” No. 2850-IV dated 09/08/2005. {in Ukrainian}
10. Law of Ukraine “On the Principles of State Regional Policy” No. 4059-IX dated 01/01/2025. {in Ukrainian}
11. Kravchenko O.V. State Territory of Ukraine: Formation and Lessons of History. Kyiv: Local and Regional Self-Government of Ukraine, 1995. Issue 1-2 (10-11). 85 p. {in Ukrainian}
12. Moskolyuk A.A. Administrative-Territorial System of Ukraine. Ways of Reform. Kyiv: Geoprint, 2007. P. 13-89. {in Ukrainian}
13. Fomin I.O., Bilokon Yu.M. Transborder Territories of Ukraine. Development Problems. Scientific publication. Kyiv: Ukrarchbudinform, 1999. 264 p. {in Ukrainian}
14. Ustinova I.I. Methodological foundations of sustainable development of ecological and urban planning systems. Author's abstract. Kyiv: KNUBA, 2016. 46 p. {in Ukrainian}
15. Fomin I.O. Fundamentals of the theory of urban planning. Manual. Kyiv: Naukova Dumka, 1997. 190 p. {in Ukrainian}
16. Yatsenko V.O. New city as a social utopia of urban planning at the beginning of the 20th century. Contemporary problems of architecture and urban planning. Scientific and technical collection. Kyiv: KNUBA, 2014. Issue 35. {in Ukrainian}
17. Yatsenko V.O. Evolution of the theory of regional planning as a change in the paradigm of social development. Urban planning and territorial planning. Scientific and technical collection. Kyiv: KNUBA, 2016. Issue 60. P. 370-377. P. 278-288. {in Ukrainian}
18. Yatsenko V.O. Preconditions and the beginning of the emergence of regional planning in Ukraine. Modern problems of architecture and urban planning. Scientific and technical collection. Kyiv: KNUBA, 2016. Issue 42. P. 252-258. {in Ukrainian}
19. Demin M.M., Yatsenko V.O., Korotkova T.M. Searching for answers why regional planning is the basis of urban planning activity in building a development strategy for Ukraine. Urban planning and territorial planning. Kyiv: KNUBA, 2023. Issue 82. P. 3-16. {in Ukrainian}